עוונות כו׳, ומכל שכן בשעת דאָס איז אין דעם אַנדער קו[27]).

מען דערציילט[28]), אַז דער בעל שם טוב האָט געגעבן צדקה מער ווי אַ פינפטל, האָט מען אים געפרעגט, עס שטייט דאָך אל יבזבז יותר מחומש? האָט ער געענטפערט, אַז המבזבז איז מלשון ביזה (וואָס איז ביי מלחמות וכיוצא בזה), ד. ה. דער וואָס וויל ניט געבן און ער דאַרף מיט זיך מלחמה האָבן, פועל׳ן בדרך כפי׳ ובדרך ביזה, אָפּרייסן דאָס ביי זיך, איז אַל יבזבז יותר מחומש. דאַקעגן דער וואָס גיט דאָס בשמחה ובעונג (איז מיט וואָס איז אַנדערש צדקה פון אַנדערע תענוגים און באַדערפענישן אויף וועלכע ער גיט אויס געלט?).

קען מען דאָך טענה׳ן, אַז מען האַלט נאָך ניט דערביי אַז די צדקה זאָל זיין בשמחה ובתענוג, איז דאָך אָבער אויף דעם דער „ופרצת״. בפרט, ווען מען איז דאָך זיכער אין דעם צוזאָג „ובחנוני נא בזאת״ — העלפט עס צו שמחה ותענוג. אויך דאַרף זיין דער „ופרצת״ ביי די וואָס אַרבעטן אין די מוסדות הקדושים. פונקט ווי מען מאָנט ביי די תלמידים זיי זאָלן ניט קוקן אויפן זייגער, אַזוי איז אויך ביי די רמי״ם וכו׳, אַז ניט זיי דאַרפן „אָפּאַרבעטן״ זייערע „אַרבעט־שעות״, נאָר מען דאַרף ליגן אין דעם אָן חשבונות וכו׳.

און דורך דעם וואָס מען וועט זיך פירן לויט „ופרצת״ אין די אַלע אויבנגעזאָגטע ענינים, וועט דער אויבערשטער געבן דעם „ופרצת״ יעדן איינעם אויך בעניניו הפרטים, ביז*) צו „נחלה בלי מצרים״.

(משיחת שמחת תורה, תשי״ט)

פרשת תצוה

א. אויפן פסוק ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור גו׳, זאָגן די רז״ל[1]), אַז עס זיינען דאָ דריי סאָרטן שמן, און פאַר דער מנורה האָט מען געדאַרפט האָבן שמן הראשון (דעם ערשטן סאָרט בוימל).

ווי מען האָט שוין גערעדט פיל מאָל, איז יעדער ענין אין תורה — און בפרט ענינים פון משכן און מקדש, וואָס ווי די רז״ל זאָגן דעם פירוש פון ושכנתי בתוכם, אַז דאָס מיינט בתוך כל אחד ואחד מישראל[2]) — פאַראַן אין דער רוחניות׳דיקער עבודה פון נפש האדם.

ב. אין תורה זיינען דאָ דריי מדריגות: מים, יין און שמן (וואַסער, וויין און בוימל). גליא דתורה איז מים, רזין דתורה — יין, און רזין דרזין

---

27) זע כתובות סז, ב. זהר ח״ג ס, ב. נמוקי יוסף צו בבא קמא ט, ב. שולחן ערוך אורח חיים סי׳ תרנ״ו ובנ״כ שם. ואכ״מ.

28) הובא בס׳ אורח לחיים פרשת תרומה ובס׳ וציוה הכהן פס״ו.

1) מנחות פו, א.

*) הגם שמדברי הגמרא (שבת קיח, ב) מוכח לכאורה אשר נחלה בלי מצרים הוא ענין אחר עם ופרצת, — כבר נתבאר בשיחת י״ג תשרי תשי״ט ראי׳ בגמרא זו גופא כמ״ש בפנים.

2) זע אויבן עמוד 165 הערה 13.

— שמן. שמן איז צף על גבי יין³) (בוימל שווימט אויפן ווין) — דאס מיינט, אז שמן איז א דרגה וואס איז נאך העכער פון יין.

אזוי ווי אלע ענינים פון תורה זיינען פאראן סיי בדרך כלל און סיי בדרך פרט, במילא זיינען אויך אין דער דרגא פון שמן גופא פאראן דריי מדריגות — ג׳ שמנים: מים, יין און שמן שבשמן.

דערפאר איז אין תורת החסידות גופא — פנימיות התורה, וואס דאס איז די דרגא פון שמן שבתורה — פאראן אלע חלקי התורה. אזוי ווי עס זאגט כבוד קדושת מורי וחמי אדוננו מורינו ורבינו⁴), אז אין חסי־דות איז פאראן אויך מוסר און חקי־רה, נאר עס איז ברוח החסידות.

ג. דער אויפטו פון שמן אויף מים און יין איז:

מים און יין איז דארטן וואו זיי געפינען זיך זיינען זיי פאראן, אבער וויטער גייען זיי ניט, אבער שמן איז דאך א דין אין תורה אז ס׳איז מפעפע בכולו, ד. ה. ווען עס קומט אין איין ארט, גייט עס אריין אין אלע ערטער וואס זיינען פארבונדן מיט יענעם ארט.

אזוי אויך אין רוחניות, אז דורך לערנען גליא דתורה אליין, קען זיין אז כאטש עס געפינט זיך ביי אים תורה, אבער ער מיט דער תורה זיי־נען צוויי באזונדערע זאכן. אבער דורך לימוד רזין דרזין, וואס אין אונ־זערע דורות איז דאס תורת החסידות, איז שמן מפעפע בכולו, אז דאס נעמט אים דורך, דורך און דורך, ביז אז ער מיט תורה ווערן איין זאך, על דרך אותיות החקיקה.

ד. ווי געזאגט פריער, אז אויף שמן למאור האט מען געדארפט האבן שמן הראשון, שמן שבשמן.

דער חילוק פון פנימיות התורה (בכלל) מיט גליא דתורה: גליא דתו־רה איז אנגעטאן אין מענטשלעכן שכל, וואס דערפאר לאזט זי איבער אן ארט פאר מציאות און ישות, אבער פנימיות התורה רעדט וועגן ענינים פון אלקות און ביטול העו־למות, גיט עס ניט אזוי קיין ארט אויף ישות.

דאס זעלבע איז אויך דער חילוק אין פנימיות התורה גופא צווישן מים ויין שבשמן מיט שמן שבשמן. ווי־באלד אז אויך פנימיות התורה איז געגעבן געווארן אין אן אופן וואס מען קען עס נעמען מיט שכל, איז מצד השגה און פארשטאנד איז דאס אן ענין פון מים ויין (שבשמן) און אויף דעם זאגט מען, אז עס דארף זיין שמן שבשמן, כתית למאור, ד. ה. דער ביטול אין פנימיות התורה, וואס קומט בפרט דורך הקדמת עבודת התפילה.

(מלוקט משיחות שמחת בית השואבה תשי״ב, חנוכה תשי״ט)

ה. ביים סיום פון פרשת תצוה זאגט אן די תורה וועגן מזבח הזהב. פרעגן די מפרשי התורה: אין פלוג האט דער מזבח הזהב געדארפט דער־מאנט ווערן מיט די אנדערע כלי המשכן אין פרשת תרומה, וואו עס ווערן אויסגערעכנט דער שלחן און די מנורה, וועלכע זיינען געשטאנען צוזאמען מיט דעם מזבח הזהב אין אוהל מועד. וואס איז דער ענין וואס דער מזבח הזהב שטייט אין דער

---

3) טבול יום פ״ב מ״ה.

4) קונטרס תורת החסידות פי״ח.

תורה נאָך אַלע עבודות פון משכן, ביי דער ענדע פון פרשת תצוה?

נאָר דער ענין איז: די תורה איז דאָ מרמז, אַז דער תכלית פון אַלע עבודות אין משכן איז געווען די עבו־דת הקטורת וואָס איז געווען אויפן מזבח הזהב, וואו עס פלעגט אַריינ־גיין נאָר דער כהן וואָס האָט מקטיר געווען די קטורת, און דאָרטן איז געווען בלויז דער כהן און דער אויבערשטער. ווי עס שטייט אין ירו־שלמי[5]) אויפן פסוק וכל אדם לא יהי' באוהל מועד בבואו גו', אַפילו אותם שכתוב בהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד, אפילו מלאכי השרת וכו'. פון אַלע עבודות פון משכן איז נאָר ביי דער עבודה פון קטורת יעדן טאָג אויפן מזבח הזהב געווען דאָרטן נאָר דער כהן און דער אויבערשטער, און דאָרטן איז געווען די השראת השכינה.

אַזוי איז אויך אין טעגלעכער עבו־דת האדם צום באַשעפער: דער תכלית און די גאַנצקייט פון דער עבודה איז, אַז מען זאָל זוכה זיין צו טאָן תורה ומצוות בכלל און צדקה בפרט אָן פר־סום, ניט ווי אייניקע פירן זיך, אַז מען מאַכט „פיקטשורס" — פאָטאָ־גראַפיעס — און מען דרוקט אין די צייטונגען, נאָר עס זאָל זיין מתן בסתר, אַז קיינער זאָל ניט וויסן, נאָר ער און דער אויבערשטער אַליין.

(משיחת ה' אדר תשט"ו)

ו. בשעת מען האָט געדאַרפט מאַכן די כלים פון משכן, און עס איז גע־קומען צו דער מנורה, זאָגן די חז"ל, אַז נתקשה בה משה. משה רבינו האָט ניט געוואוסט ווי צו מאַכן די מנורה. האָט אים דער אויבערשטער גע־זאָגט, ער זאָל אַריינוואַרפן גאָלד אין פייער, און פון דעם איז אַרויס די מנורה.

אין פלוג איז ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס איז אַנדערש די מנורה פון אַלע כלים — אַלע כלים האָט משה רבינו געוואוסט ווי צו מאַכן און די מנורה האָט ער ניט פאַרשטאַנען? נאָך מע־רער איז ניט פאַרשטאַנדיק: משה רבינו האָט דאָך שוין געזען די מנו־רה אויפן הימל, ווי עס שטייט: כאשר הראית, היינט פאַרוואָס האָט ער ניט געוואוסט?

ז. וועט מען עס פאַרשטיין דער־קלערנדיק פריער דעם ענין פון משכן וכליו אין אַלגעמיין.

בשעת די תורה הויבט אָן צו ריידן (אין אָנהויב פרשת תרומה) וועגן מאַכן דעם משכן מיט די כלים, זאָגט ער אין פסוק אַ הקדמה כללית — דבר אל בני ישראל ויקחו לי גו', וואָס אין דעם זיינען פאַראַן צוויי פרטים: א) דבר אל בני ישראל; ב) ויקחו לי, וואָס נאָך די צוויי הקדמות קען מען צוגיין מאַכן דעם משכן.

ח. די דערקלערונג פון דעם איז:

דער משכן איז דאָך געמאַכט גע־וואָרן פון גשמיות'דיקע זאַכן: זהב וכסף ונחושת א. אַ. וו. דאָס הייסט, אַז פון דברים גשמיים האָט מען גע־מאַכט אַ משכן ומקדש פאַר דעם אויבערשטן יתברך.

פרעגט זיך דאָך די שאלה, ווי קען מען מאַכן פון גשמיות אַ מקדש? אין פלוג, אַ מקדש קען מען מאַכן דורך לערנען, דורך דאַווענען, א. אַ. וו. אָבער ווי קען מען מאַכן אַ מקדש פון גשמיות?

---

5) יומא פ"ה ה"ב.

נאך מער איז ניט פארשטאנדיק לויט דעם וואס ס'איז באוואוסט, אז די השראת אלקות וואס עס איז געווען אין בית המקדש איז געווען העכער פון דעם אור וואס לייכט אין די עו־למות, אפילו אין עולמות עליונים. ווייל אין עולמות עליונים איז בלויז א הארה — אן אפשיין פון ג־טלעכ־קייט — און אין בית המקדש איז געווען המשכת העצמות — ג־ט ברוך הוא בכבודו ובעצמו.

ט. דאס וואס אין בית המקדש איז געווען השראת העצמות כנ"ל, איז דער עיקר הגילוי געווען אין קדשי קדשים, און דאס האט זיך אויסגע־דריקט בגילוי אויך לעיני בשר אין דעם וואס אין קדשי הקדשים איז גע־ווען מקום הארון אינו מן המדה, וואס דאס איז נאר מצד העצמות.

ווי עס איז ידוע, אז עס איז פאראן אלקות ווי עס איז אנגעטאן אין טבע, אין גשמיות'דיקע זאכן, עס איז פא־ראן אלקות וואס איז מהוה, און עס איז פאראן אלקות וואס איז העכער פון התהוות. פאראן אבער נאך הע־כער — דער ענין פון נמנע הנמנ־עות (וואס אויף דעם ענין האבן כמה מחוקרי ישראל געזאגט, יש לנמנעות טבע קיים, בחק הבורא. און דער אמת, און ווי עס ווערט דערקלערט בפרט אין קבלה און אין חסידות, איז דער אויבערשטער נמנע הנמנ־עות [6]), איז אין קדשי הקדשים גע־ווען אויך אט דער גילוי, מקום גופא למעלה מהמקום, נמנע הנמנעות.

דאס איז אויך דער טעם וואס אלע תפילות גייען דורכן קדשי הקד־שים, וזה שער השמים. דערפאר שטייט דאך והתפללו אליך דרך ארצם — אלע אידן פון גאנץ וועלט האבן גע־דאוונט צום זייט פון ארץ ישראל, אין ארץ ישראל האט מען געדאוונט צום זייט פון בית המקדש, און אין בית המקדש צום זייט פון קדשי הקדשים.

דער טעם אויף דעם, ווארום די תפלות זיינען דאך אויף דעם מענטשנס באדערפענישן, און די מערהייט פון דעם מענטשנס באדערפענישן זיינען דאך גשמיות'דיקע זאכן, וואס למעלה האט עס קיין תפיסת מקום ניט, אבער אין קדשי קדשים, וואס דארטן איז דער גילוי העצמות, איז מצד נמנע הנמנעות קען זיין דער חיבור פון מטה מטה מיט מעלה מעלה.

י. איז דאך די קושיא, ווי קען מען מאכן פון גשמיות'דיקע זאכן אזא קדושה, נאך העכער פון דער קדושה פון עולמות העליונים ?

— וואס דאס איז דאך וואס שלמה המלך האט זיך געוואונדערט: הן הש־מים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה [7]. שמים ושמי השמים זיינען גאר הויכע מדריגות (די פרטים דערפון ווערן דערקלערט אין חסי־דות), און פונדעסטוועגן זיינען זיי ניט קיין כלים צו עצמות, היינט ווי אזוי קען א בית, וואס איז געבויט פון גשמיות'דיקע זאכן, זיין א כלי צו עצ־מות אין סוף ברוך הוא ? [8].

יא. אויף דעם זאגט דער פסוק די הקדמה: א) דבר אל בני ישראל;

---

6) זע שאלות ותשובות הרשב"א סימן ת"ח. עקידה ש"פ. ספר החקירה להצמח צדק עמוד 68. ד"ה וטהר לבנו, עזר"ת.

7) מלכים א ח, כז.

8) זע בכ"ז ד"ה האומנם תרמ"ג.

ב) ויקחו לי תרומה. אויפן פסוק ויקחו לי תרומה, איז ער מדייק אין תניא בשם הזוהר[9]: פאַרוואָס שטייט תרומה, עס האָט דאָך געדאַרפט שטיין „ותרומה" (בוא"ו)? ענטפערט ער: דכולא חד, ד. ה. אַז די אַלע דרייצן אָדער פופצן זאַכן וואָס ער רעכנט דאָ אויס, הגם זיי זיינען דברים גשמיים, זיינען זיי אין זאַך מיט דעם „לי", וואָרום התהוות הגשמיות הוא מהעצמות[10], מער ניט וואָס עס איז בהעלם, און דערפאַר קען מען מאַכן פון זיי אַ מקדש, ווייל מען דאַרף מער ניט ווי מגלה זיין מההעלם אל הגילוי (פון פאַרבאָרגנקייט צו אַנטפּלעקונג).

נאָך אַ זאַך זאָגט ער — דבר אל בני ישראל. וואָרום הגם אַז עס איז טאַקע כולא חד, און מען דאַרף דאָס ניט מער ווי מגלה זיין, אָבער דאָס גופא — מגלה זיין דעם עצמות וואָס איז אין דברים הגשמיים — קענען נאָר נשמות ישראל דוקא, ווייל אין זיי איז עצמות בגילוי און צו זיי האָט זיך עצמות אָפּגעגעבן, זיי זאָלן אים קענען נעמען.

— דאָס איז לויט דעם באַוואוסטן פירוש פון כי תקנה[11], אַז דערפאַר קען זיין המשכת הדעת אויך צו נשמות דבי"ע, זרע בהמה, ווייל: א) אין שורש איז דאָס פאַראַן און מען דאַרף דאָס מער ניט ווי מגלה זיין. וואָס דאָס מיינט תקנה, וואָס קנין (קויפן) איז דער ענין גילוי ההעלם בלבד ולא התחדשות (אַנטפּלעקן אַ זאַך וואָס איז געוועזן פריער פאַרהוילן, אָבער ניט אויפטאָן אַ נייע זאַך). ב) די המשכת הדעת איז דורך משה'ן דוקא, ווייל משה איז אין דער מדריגה פון מן המים משיתיהו. און כאָטש אַלע נשמות אין זייער שורש האָבן דעת, וואָס מען דאַרף עס מער ניט ווי מגלה זיין, ווי אויבן דערקלערט, אָבער דער גילוי מוז זיין דורך אַזאַ וואָס ביי אים לייכט די מדריגה בגילוי.

אַזוי אויך אין דעם ענין: בכדי צו מאַכן פון גשמיות כלים צו עצמות איז דאָס ווייל בשרשם זיינען זיי „לי", דער גילוי איז דורך נשמות ישראל ווייל אין זיי איז עצמות בגילוי.

יב. לויט דעם וועט מען פאַרשטיין, פאַרוואָס נתקשה משה במנורה דוקא: די מנורה איז געוועזן פון גאָלד, און איר ענין איז געוועזן ליכטיק מאַכן דעם חושך אין אַן אופן אַז עס זאָל זיין אַן עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל[12] (אַן עדות פאַר דער גאַנצער וועלט אַז די שכינה רוט ביי אידן). איז ביי משה'ן געוועזן שווער: ווי קען מען עס מאַכן פון גאָלד, פון גשמיות?

האָט אים דער אויבערשטער געענטפערט: אַ מענטש קען דאָס טאַקע ניט מאַכן. דאָס מאַכט דער אויבערשטער. נאָר וואָס עס פאָדערט זיך פון דעם מענטשן איז, ער זאָל נעמען די גאָלד און אַריינוואַרפן אין פייער, און בשעת דער מענטש וואַרפט אַריין די גאָלד אין פייער, דעמאָלט מאַכט דער אויבערשטער דערפון אַ מנורה וואָס זאָל לייכטן אין משכן.

יג. מען האָט שוין גערעדט עטלעכע מאָל, אַז דאָס וואָס עס איז חרוב געוואָרן איז דאָס נאָר דער בית המקדש וואָס עס איז געוועזן געבויט

9) תניא פמ"ז. זהר ח"ב קמ, ב.
10) אגרת הקדש סימן כ.
11) זע תורה אור עד, ג. ד"ה ואלה המשפטים תשי"א.
12) שבת כב, ב.

פון האַלץ און שטיינער וכו׳. דער בית המקדש וואָס איז ביי יעדער אידן אינעווייניק אין האַרצן — דער ושכנתי בתוכם — דאָס בלייבט אַלע מאָל גאַנץ, אין אַלע ציַיטן און אונטער אַלע אומשטענדן.

בשעת אַ איד מאַכט פון אַלע זיינע זאַכן וואָס ער פאַרמאָגט אַ בית המקדש צום אויבערשטן, זאָגט אים דער אויבערשטער, ער זאָל מאַכן פון זיין גאָלד, פון דעם מובחר שבגשמיות (פון דאָס בעסטע און אויסדערוויילטסטע וואָס איז פאַראַן אין גשמיות) — אַ מנורה. דער אויבערשטער זאָגט אים: איך באַנוגן זיך ניט מיט דיין לערנען, מיט דיין דאַוונען, מיט אַלע מצות, איך פאַרלאַנג פון דיר אַז אויך פון די גשמיות וואָס דו האָסט, זאָלסטו מאַכן אַ בית המקדש פאַר מיר.

אַליין וועסטו דאָס ניט קענען — זאָגט דער אויבערשטער — דאָס וועל איך טאָן. נאָר וואָס עס פאָדערט זיך פון דיר, איז, זאָלסט אַריינוואַרפן די גאָלד אין דעם פייער וואָס ביי דיר אין האַרצן, וואָס ביי יעדער אידן אינעווייניק ברענט אַ פלאַם פייער צום אויבערשטן, איז בשעת דו וועסט אַריינוואַרפן די גאָלד אין דעם פייער דעמאָלט וועל איך מאַכן דערפון אַ בית המקדש, און נאָך מער, אַז דאָס וועט נאָך געבן ליכטיקייט אין וועלט און עס וועט זיין אַן עדות אַז די שכינה רוט ביי דיר.

(משיחת חנוכה, תשט״ז)

יד. אין שולחן ערוך אורח חיים [13], ברענגט דער רמ״א צוויי דיעות, צי מען דאַרף פורים קטן מרבה זיין במשתה ושמחה, און דער רמ״א איז מכריע, מען זאָל מרבה זיין קצת בסעודה, כדי לצאת ידי המחמירים, און איז מסיים: וטוב לב משתה תמיד.

אין דעם גופא זיינען פאַראַן צוויי דיעות: צי דאָס גייט אויף י״ד באדר ראשון, פורים קטן, דוקא, צי אויך אויף ט״ו, שושן פורים קטן.

פון לשון הרמ״א ווייזט אויס ווי די צווייטע דיעה. וואָרום וויבאַלד דער רמ״א איז מסיים, וטוב לב משתה תמיד, איז דאָך פון דעם וואָרט „תמיד״ מוכח, אַז וואו נאָר עס איז עפּעס דאָ אַ סברא, אַז עס דאַרף זיין שמחה, זאָל מען אַזוי טאָן.

איז בשעת מען וועט זיך פירן מיט דער הנהגה, אַז ווען ס׳איז נאָר דאָ עפּעס אַ דיעה אויף דעם ענין פון שמחה, וועט מען מחמיר זיין, וועט מען דורך דעם צוקומען צו דעם וואָס עס שטייט אין פסוק — וטוב לב משתה תמיד.

טו. אויפן פסוק [14] וטוב לב משתה תמיד, זאָגט די גמרא [15]: זה שדעתו רחבה. רש״י זאָגט [16] אויפן פסוק: וטוב לב, שמח בחלקו.

דאַרף מען דאָך זאָגן אַז ביידע פירושים האָבן אַ שייכות. ד. ה. אַז דורך דעם וואָס ער האָט אַ דעת רחבה איז ער שמח.

אין פלוג איז דאָך דאָס גאָר פאַרבונדן מיט דעם אופן ההנהגה ווי מען פירט זיך מיט אים מלמעלה. אַז אויב מען פירט זיך מיט אים במדת החסד און מען גיט אים אַלץ

13) סימן תרצ״ז.

14) משלי טו, טו.

15) בבא בתרא קמה, ב.

16) משלי שם.